

Kreft i tykktarm og endetarm

Hva er tykktarm- og endetarmskreft?

Disse krefttypene omtales ofte sammen, og ved den ene typen har man en ondartet svulst i tykktarmen og i den andre, i endetarmen (nederste 15 cm av tarmen). I Norge er det mange som får kreft i tarmen, flest i tykktarmen (1).

Årsaker til tykk- og endetarmskreft

Kosthold og livsstilsvaner spiller en rolle i utvikling av denne type kreft. For noen få (5 % av de som får tykk- og endetarmskreft) spiller arv en rolle. Røyking, alkohol og fet mat, fedme og inaktivitet er risikofaktorer (1).

Personer med moderat- til alvorlig grad av utviklingshemning røyker og drikker mindre alkohol sammenlignet med befolkningen generelt, derimot er mange overvektige og har et lavt aktivitetsnivå (2). En ny svensk populasjonsbasert studie om kreft hos yngre og unge voksne personer med utviklingshemning (oppfølging frem til de er 43 år), viser at selv om de har litt høyere risiko enn befolkningen generelt for å utvikle kreft i tarmene, så er dette en sjelden tilstand i denne gruppen (under 1%) (4).

En oversiktsartikkel fra 2018 konkluderer imidlertid med at voksne og eldre personer med utviklingshemning har lik risiko som befolkningen generelt for å utvikle kreft i tarmene. Ved at de får sjeldnere utført tarmscreening, og dermed kommer senere til behandling, er sykdomsforløpet ofte mer alvorlig (3).

Hvordan forbygge tarmkreft

- Slutte å røyke, drikke mindre alkohol, spise mat med fiber og lite fett, og være mye i fysisk aktivitet
- Følge opp tilbud om tarmscreening

Tegn på kreft i tykk- eller endetarm

- Endrede avføringsvaner, enten i form av forstoppelse eller diaré-tendens
- Går ned i vekt
- Blod eller slim i eller på avføringen
- Vondt i magen, gjerne med kolikkpreg
- Trøtt og slapp
- Akutte smerter på grunn av tarmslyng eller ved hull på tarmen med bukhinnebetennelse

Undersøkelser

For å få påvist kreft i tykk- eller endetarm må en gjennom flere undersøkelser, ta blodprøver og røntgenbilder. Alle må en gjennom en *koloskopi* eller en *rektoskopi* for å se hvordan tarmveggen ser ut på innsiden, ta bilder og få tatt en vevsprøve. Disse undersøkelsene, skopier, innebærer at en

slange (stiv eller bøyelig) med et kamera blir ført inn i tarmen gjennom endetarmen. Disse undersøkelsene kan være ubehagelig, og en vil få beroligende medisin på forhånd eller undersøkelsen blir gjennomført i narkose.

Behandling

Hvis kreften oppdages tidlig vil alltid kirurgi være førstevalget, og den syke delen av tarmen vil fjernes. Svaret på alle prøvene som er tatt i forkant vil gi føringer for eventuelt videre behandling. Hvis svulsten befinner seg nær endetarmen, hender det at tykktarmen må legges ut gjennom et hull på magen. Dette kalles en *stomi*, og er også kjent som «pose på magen».

Pakkeforløp

Ved mistanke om kreft vil fastlegen henvise pasienten til et pakkeforløp. Formålet med et pakkeforløp er å gi forutsigbarhet og trygghet for den det gjelder og dens pårørende.

Et pakkeforløp skal omfatte utredning, behandling og oppfølging, og gi en pekepinn på tiden dette kan ta.

På alle sykehus som utreder og behandler kreft finnes det forløpskoordinatorer. Disse personene skal sørge for minst mulig ventetid til alle undersøkelser og behandling, og pasienter kan ringe dem når som helst med spørsmål om henvisninger, timeavtaler og lignende.

I tillegg vil de fleste kommuner ha en kreftkoordinator som kan følge opp pasienten hjemme.

Referanser

1. www.kreftlex.no
2. Hsieh, K., Rimmer, J. H., & Heller, T. 2014. Obesity and associated factors in adults with intellectual disability. *J Intellect Disabil Res*, 58(9), 851-863.
3. Willis, D., Samalin, E., Satgé, D. 2018. Colorectal Cancer in People with Intellectual Disabilities. *Oncology*. 2018;95(6):323-336. doi: 10.1159/000492077. Epub 2018 Aug 31. PMID: 30173217.
4. Liu Q, Adami H-O, Reichenberg A, Kolevzon A, Fang F, Sandin S (2021) Cancer risk in individuals with intellectual disability in Sweden: A population-based cohort study. *PLoS Med* 18(10): e1003840. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1003840>